

УДК 330.341.1

Ремньова Л.М., Лавров Р.В.

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Розкрито особливості інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства як об'єкта фінансового менеджменту. Визначено фактори впливу на інвестиційно-інноваційні процеси на рівні держави та на рівні окремих суб'єктів господарювання.

The investment and innovative activity of enterprise as the subject of financial management is revealed. The factors of influence on investment-innovative activity on the macro level and micro level are defined.

Ефективність впливу фінансової системи на інвестиційно-інноваційні процеси в Україні в значній мірі залежить від досконалості методів фінансового управління та їх відповідності сучасним потребам розвитку інвестиційно-орієнтованої економіки інноваційного типу. З кардинальною зміною фундаментальних атрибутів господарювання в Україні суттєво підвищуються вимоги до професіоналізму фінансових служб і об'єктивно зростає роль фінансового менеджменту в обґрунтуванні комплексу взаємопов'язаних управлінських рішень щодо формування інвестиційного та інноваційного потенціалу підприємства та його найбільш ефективного використання.

У концептуальному аспекті такий висновок підводить до розуміння необхідності дослідження інвестиційно-інноваційної діяльності вітчизняних підприємств з позицій задач та функцій фінансового менеджменту. В цьому контексті важливим є виявлення глибинної сутності інвестиційно-інноваційної діяльності як об'єкта фінансового менеджменту підприємства.

В наукових публікаціях О. Алімова, І. Бланка, В. Беседіна, В. Геєця, М. Герасимчука, М. Гольцберга, І. Губенко, М. Згуровського, В. Іванова, О. Кухленка, І. Лукінова, Б. Панасюка, Т. Панфілової, Ю. Пахомова, М. Пашути, А. Пересади, В. Пили, А. Поручника, В. Семоноженка, А. Серпиліна, А. Сухорукова, В. Хаустова, А. Філіпенка, М. Чумаченка, В. Шевчука, М. Якубовського, Я. Яцківа та інших авторів достатньо велику увагу приділено різноманітним аспектам формування інвестиційного та інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств.

Разом з тим у розглянутих роботах не розглядається інвестиційно-інноваційна діяльність економічних суб'єктів в системі їх фінансового менеджменту. Більшість авторів при характеристиці інвестиційно-інноваційних процесів обмежуються макрорівнем. При дослідженні на мікрорівні інвестиційно-інноваційна діяльність підприємств, як правило, розглядається лише як об'єкт інвестиційного або інноваційного менеджменту. Відсутній науково обґрунтований підхід до інвестиційно-інноваційної діяльності як об'єкту фінансового менеджменту. Потребують уточнення принципи управління інвестиційно-інноваційною діяльністю економічних суб'єктів з позицій задач фінансового менеджменту.

Основною метою статті є теоретичне обґрунтування принципів і концептуальних засад управління інвестиційно-інноваційною діяльністю в системі фінансового менеджменту підприємства, уточнення об'єкта управління і основних управлінських задач з урахуванням особливостей господарської практики вітчизняних підприємств і взятого державою курсу на створення інвестиційно-орієнтованої економіки інноваційного типу.

Узагальнення існуючих в економічній літературі точок зору дозволяє зробити висновок, що глобалізація розвитку світової економіки потребує значного підвищення інвестиційної активності вітчизняних підприємств та переведу їх на інноваційний шлях

розвитку, створення та розвитку не лише інвестиційної інфраструктури, а й відповідної інноваційної інфраструктури, адаптованої до роботи в умовах ринку і об'єднаної єдиним алгоритмом комерціалізації та трансферу технологій. Все це потребує значних фінансових ресурсів і раціональних методів фінансового управління як на макрорівні, так і на рівні окремих суб'єктів господарювання.

Враховуючи, що фінансовий менеджмент передбачає приведення в дію всіх складових фінансового механізму з метою цілеспрямованого впливу на сукупність об'єктів фінансового управління, доцільно розглянути інвестиційно-інноваційну діяльність економічних суб'єктів у взаємозв'язку з іншими взаємопов'язаними елементами їх фінансової системи.

Необхідність такого дослідження обумовлена потенційною здатністю фінансового менеджменту активно впливати на ефективність господарювання економічних суб'єктів в цілому і на ефективність їх інвестиційно-інноваційної діяльності, зокрема. Базуючись на досягненнях управлінських наук, всіх прогресивних перетворень в практиці господарювання зарубіжних та вітчизняних підприємств, фінансовий менеджмент допомагає раціонально збалансовувати фінансові ресурси економічних суб'єктів і сконцентрувати їх на пріоритетних напрямках інвестиційно-інноваційної діяльності. Це дає нам підставу розглядати фінансове управління інвестиційно-інноваційною діяльністю як вагомий чинник підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках, а також забезпечення їх стабільного розвитку в довгостроковому періоді.

Обґрунтовуючи інвестиційно-інноваційну діяльність як об'єкт фінансового менеджменту, ми вважаємо за доцільне виходити з поєднання в процесі дослідження системного та ситуаційного підходів. Характеризуючи місце інвестиційно-інноваційної діяльності в системі фінансового менеджменту економічного суб'єкта, слід зазначити, що вона є важливим системоутворюючим об'єктом фінансового менеджменту і розглядається у тісному взаємозв'язку з такими об'єктами фінансового менеджменту як: грошові потоки; активи і зобов'язання; фінансові ресурси; доходи, витрати та прибуток; фінансовий стан; фінансові відносини.

Так, зокрема, здійснення інвестицій та інновацій на підприємстві передбачає придбання окремих інвестиційних товарів (робіт, послуг) і потребує певного обсягу фінансових ресурсів, що призводить до зміни складу активів та зобов'язань в балансі.

Водночас, інвестиційно-інноваційна діяльність на підприємстві супроводжуються рухом грошових коштів і генерацією грошових потоків від впровадження проектів. Крім того, в процесі реалізації інвестицій та інновацій складається певна система фінансових відносин між різними учасниками проектів. І нарешті, результати впровадження інвестицій та інновацій позначаються на розмірі доходів, витрат і прибутку підприємства, а отже, впливають на його фінансовий стан.

При цьому фінансовий менеджмент як система раціонального управління фінансами не лише має зворотні зв'язки між окремими елементами та суб'єктами фінансових відносин, а й водночас знаходиться під впливом багатьох чинників. Як на наш погляд, принциповим є виділення серед чинників впливу на фінансову систему підприємства в цілому і на його інвестиційно-інноваційні процеси, зокрема, внутрішніх факторів, зовнішніх факторів прямої дії та зовнішніх факторів непрямої (опосередкованої) дії. Логічно, що багатофакторна зумовленість фінансового менеджменту призвела до суттєвого ускладнення його задач і об'єктивного розвитку ситуаційного підходу, який полягає у виборі методів управління в залежності від конкретної ситуації з урахуванням впливу найбільш вагомих ситуаційних чинників.

Отже, система фінансового управління має інтегровану, поліструктурну організацію з притаманним кожному елементу відповідним типом відносин, які в сукупності забезпечують певні властивості всієї системи. На основі системного підходу можна виділити такі загальні ознаки системи фінансового управління інвестиційно-інноваційною діяльністю як неаддитивність, емерджентність, синергізм, мультиплікативність, адаптивність та сумісність.

Разом з тим, фінансове управління інвестиційно-інноваційною діяльністю на підприємстві в умовах розбудови ринкових відносин повинне базуватися на наступних концепціях фінансового менеджменту: 1) концепції грошових потоків; 2) концепції теперішньої вартості; 3) концепції компромісу між ризиком і доходністю; 4) концепції ціни капіталу; 5) концепції асиметричної інформації; 6) концепції альтернативних витрат; 7) концепції агентських угод.

Таким чином, фінансове управління інвестиційно-інноваційною діяльністю на підприємстві слід розглядати як підсистему фінансового менеджменту, яка характеризується складністю, динамічністю та відкритістю до зміни факторів зовнішнього середовища. Як на наш погляд, складність даної підсистеми фінансового управління обумовлюється багатоваріантністю інструментів та методів, структурованістю об'єктів фінансового управління, а також їх багатфакторною зумовленістю та можливим перехресним впливом.

Динамічність підсистеми фінансового управління інвестиційно-інноваційною діяльністю на підприємстві обумовлена її відкритістю до впливу інформаційних потоків, значною чутливістю фінансових результатів інвестиційних та інноваційних проектів до зміни факторів зовнішнього середовища.

При цьому загальна спрямованість розвитку інвестиційно-інноваційних процесів останнім часом все більше залежить саме від зовнішніх чинників. Економічне середовище активно впливає на всі без винятку параметри інвестиційних та інноваційних проектів і в значній мірі детермінує економічну поведінку суб'єктів господарювання.

А тому вибір конкретного спрямування інвестиційно-інноваційної діяльності на підприємстві, фінансових методів і важелів управління ними повинен здійснюватись не лише з урахуванням внутрішніх можливостей економічних суб'єктів, а й таких зовнішніх чинників як інфляція, правове і нормативне забезпечення, податкове оточення, ціна ресурсів, конкуренція, кон'юнктура стадія в окремих ринкових сегментах й т. і.

Водночас дуже важливими з позицій впливу на ефективність інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств є фактори прямого і опосередкованого впливу, які формуються державою. До них в першу чергу слід віднести створення макроекономічних умов для розвитку приватного інвестування, економії ресурсів і коштів, зростання виробництва на інноваційній основі.

Першочерговими завданнями у напрямку створення ефективних механізмів державного стимулювання інноваційної активності підприємств є:

- формування науково-інноваційної інфраструктури та інституціональне забезпечення інноваційних процесів;
- вдосконалення правової бази для розвитку інноваційних процесів;
- здійснення інноваційного тиску на господарські суб'єкти введенням санкцій на випуск застарілої продукції та використання неефективних ресурсо- і енергоємних та екологічно небезпечних технологій;
- забезпечення державної відповідальності за підготовку кадрів для потреб інноваційної економіки;
- вдосконалення системи оподаткування шляхом поступового зменшення податкових ставок на накопичення та інвестиції;

- пільгове оподаткування інноваційних підприємств на початкових стадіях освоєння ними нових технологій і організації випуску нової продукції.

Реалізація зазначених заходів на макrorівні є важливою передумовою активізації інноваційних процесів на вітчизняних підприємствах і залучення значних інвестицій для фінансування нововведень.

Особливо важливою роль інновацій є в умовах антикризового управління фінансами економічних суб'єктів. Адже нові товари (роботи, послуги), нові ресурсозберігаючі технології та „ноу-хау” можуть забезпечити прорив в нові сегменти ринку і часто є чи не єдиним шляхом виходу фінансово нестійких підприємств з кризового стану. З цих позицій при здійсненні внутрішньої та зовнішньої фінансової санації потрібно, в першу чергу, звертати увагу на інноваційний потенціал підприємства і розглядати можливість залучення інвестицій саме на реалізацію перспективних інноваційних проектів.

Разом з тим, враховуючи, що антикризове управління фінансами підприємств повинне здійснюватися не лише на стадії фінансової кризи, а й у ході профілактичних заходів з метою недопущення втрати підприємством його фінансової стійкості в майбутньому, важливим завданням фінансового менеджменту є постійний моніторинг життєвого циклу окремих товарів з метою вчасного корегування стратегії інноваційного процесу.

Ефективна організація роботи служб фінансового менеджменту надасть можливість збалансувати обсяг фінансових ресурсів з інвестиційними потребами на всіх стадіях інноваційного процесу, зменшити інвестиційні ризики і, що особливо важливо, не допустити спаду ефективності інноваційного проекту на стадії комерціалізації. При цьому в процесі управління фінансами економічних суб'єктів слід враховувати, що об'єктом інновацій може бути не тільки нова продукція і нові технології, але й нові ринки, нові методи фінансового управління, нові організаційні структури, які дозволяють покращити фінансове забезпечення його інвестиційно-інноваційної діяльності.

Література:

1. Закон України про інноваційну діяльність № 144 // Голос України, 2002. – С. 10 – 15.
2. Закон України про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні № 28 від 16 січня 2003 р. // Голос України. – 2003.
3. Иванов В. В. Национальные инновационные системы: опыт формирования и перспективы развития // Инновации. – 2002. – № 4. – С. 14 – 18.
4. Концепция межгосударственной инновационной политики государств-участников Содружества Независимых Государств на период до 2005 года // Инновации – 2001. – № 7. – С. 4 – 14.
5. Пересада А.А. Управление инвестиционным процессом. – К.: Лібра, 2002.
6. Сухоруков А. І. Пріоритети інвестування національного технологічного розвитку // Стратегічна панорама. – 2003. – № 1.
7. Хаустов В., Панфилова Т. Інноваційні процеси в Україні: реалії і перспективи розвитку // Економіст. – 2002. – № 3. – С. 54 – 59.
8. Щедрина Т. І. Перспективи міжнародного трансферу технологій в реалізації інноваційної моделі розвитку // Стратегія економічного розвитку України. – 2003. – № 6. – С. 281 – 291.
9. Яцків Я. Українська наука та економічне зростання: шляхом впровадження інновацій // Віче. – 2001. – № 3. – С. 116 – 139.

*Рекомендовано до публікації
д.е.н., проф. Булеєвим В.П. 22.09.06*

*Надійшла до редакції
30.08.06*